

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет природничих наук
Кафедра лісового і аграрного менеджменту

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
на тему **САНІТАРНІ РУБКИ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВА**

Виконав: студент 2 курсу, групи ЛГ(з)-2м
спеціальності 205 «Лісове господарство»

Саприга В.М.

Керівник: к.б.н., доц. Клід В.В.

Рецензент: к.с-г.н, доц. Дмитрик П.М.

Рецензент:

Івано-Франківськ – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ПОНЯТТЯ ПРО САНІТАРНІ РУБКИ	6
РОЗДІЛ 2 ВИДИ САНІТАРНИХ РУБОК.....	14
2.1. Вибіркові санітарні рубки.....	14
2.2. Суцільні санітарні рубки.....	23
2.3. Ліквідація захаращеності.....	32
2.4. Профілактика виникнення та поширення осередків шкідників і хвороб лісу та боротьба з ними.....	37
РОЗДІЛ 3 ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД ЗА ДОДЕРЖАННЯМ САНІТАРНИХ ПРАВИЛ В ЛІСАХ УКРАЇНИ ТА МОНІТОРИНГ САНІТАРНОГО СТАНУ ЛІСІВ	44
РОЗДІЛ 4 ПРОВЕДЕННЯ САНІТАРНИХ РУБОК НА ОБ'ЄКТАХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ І ЇХ ВПЛИВ НА БІОРІЗНОМАНІТТЯ.....	46
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59

ВСТУП

Санітарні рубки – це вилучення з лісу сухостійних, усихаючих, дуже ослаблених, пошкоджених шкідниками, хворобами або внаслідок стихійних явищ, техногенних впливів окремих дерев або їх груп. Санітарні рубки можуть бути вибірковыми (коли вирубується одне дерево або їх група із запасом 5 і більше м³ на гектар) або суцільними (коли вирубуються дерева на площі 0,1 га і більше). Санітарні рубки відносяться до так званих «санітарно-оздоровчих заходів». Проводяться силами лісокористувачів. Згідно Санітарних правил в лісах України, затверджених Кабміном України 27 липня 1995 р. № 555, Правил поліпшення якісного складу лісів, затверджених Кабміном України 12 травня 2007 р. № 724, є обов'язковим заходом в лісах України.

Загальна площа лісових ділянок України становить майже 10,4 млн га, лісистість України майже 16%. Держлісагентство відповідає за 73% лісового фонду країни.

Всього в Україні за встановленими нормативами вирубують 20 мільйонів кубометрів лісу на рік. На жаль в лісах скоюються і незаконні рубки. Станом 4 листопада у підвідомчих лісах незаконні рубки складають 45 тисяч кмб. Натомість у 2019 році ця цифра сягала 118 тисяч кмб.

Санітарні рубки є частиною комплексу профілактичних заходів, які здійснюються з метою збереження стійкості насаджень, запобігання розвитку патологічних процесів у лісі, зменшення шкоди, що завдається шкідниками, хворобами, ліквідації наслідків аварій та стихійного лиха.

Заходи з поліпшення санітарного стану лісів плануються і здійснюються на основі матеріалів лісовпорядкування, а також санітарних та лісопатологічних обстежень, а в межах природно-заповідного фонду - відповідно до вимог проектів організації територій та об'єктів природно-заповідного фонду та/або положень про них з урахуванням специфіки,

ступеня та періоду пошкодження насаджень, біології деревних порід, шкідників та збудників хвороб лісу».

Об’єкт дослідження – санітарні рубки.

Предмет дослідження – їх сучасний стан та перспективи.

Мета дослідження: охарактеризувати сучасні підходи до санітарних рубок в Україні. Для досягнення поставленої мети ставили наступні завдання:

- 1) дати визначення поняття санітарних правил в лісах України;
- 2) описати види санітарних рубок;
- 3) охарактеризувати державний нагляд за санітарними рубками;
- 4) розглянути вплив санітарних рубок на біорізноманіття.

Стан наукової розробки. У дипломній роботі використана науково-технічна література наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника», яка висвітлює досліджувані питання. При опрацюванні дипломної роботи проаналізовано нові монографії, статті у наукових фахових виданнях та матеріали міжнародних науково-практичних конференцій.

Методи дослідження. При виконанні дипломної роботи застосовувались загальноприйняті і апробовані методи лісівничо-екологічної типології та лісівничо-таксаційні методи.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження рекомендуються до впровадження у лісогосподарських підприємствах ДП «Ліси України».

Окремі положення і висновки мають теоретично-пізнавальне значення і можуть бути використані у навчальному процесі студентів лісогосподарського профілю при викладанні навчальних дисциплін “Екологія лісу” та “Природно-заповідна справа”.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, 4 розділів, висновків і списку використаних джерел (15 посилань), викладена на 60 сторінках, проілюстрована 4 рисунками.

РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ПРО САНІТАРНІ РУБКИ

Санітарні правила в лісах України – це сукупність норм щодо здійснення заходів з поліпшення санітарного стану лісів та санітарних вимог, які встановлюються з метою охорони та захисту лісів під час ведення лісового господарства, використання лісових ресурсів та проведення робіт, не пов'язаних з веденням лісового господарства, підприємствами, установами, організаціями та громадянами.

Власники лісів та постійні лісокористувачі приймають різноманітні заходи з метою збереження та покращення здоров'я лісів. Ці заходи включають в себе профілактичні дії, спрямовані на запобігання виникненню шкідливих процесів у лісі, таких як розвиток хвороб або поширення шкідників. Головна мета полягає в тому, щоб забезпечити стійкість лісових екосистем та уникнути негативного впливу на навколишнє природне середовище під час проведення цих заходів.

Зокрема, ці заходи регулюються державними спеціалізованими лісозахисними підприємствами, органом виконавчої влади з питань лісового господарства у Автономній Республіці Крим, територіальними органами Держлісагентства, а також власниками лісів та постійними лісокористувачами. Вони враховують результати оцінки санітарного стану лісів та погоджуються відповідно до вимог Лісового кодексу та інших відповідних нормативно-правових актів.

Так, ці заходи є важливою частиною політики з охорони та збереження лісів. Вибіркові санітарні рубки передбачають видалення окремих дерев або їх частин для покращення структури та здоров'я лісу. Суцільні санітарні рубки здійснюються з метою видалення частини або всього лісового масиву для запобігання поширенню захворювань або пошкоджень. Ліквідація захаращеності полягає в очищенні лісових ділянок

від надмірного чагарнику або кущів, що можуть заважати розвитку молодих дерев та призводити до загорянь. Профілактика та боротьба з шкідниками та хворобами лісу включають різноманітні заходи, такі як впровадження біологічних агентів контролю, хімічні обробки або використання спеціалізованих методів інтегрованого управління шкідниками та хворобами. Ці заходи спрямовані на збереження здоров'я лісів та забезпечення сталого використання лісових ресурсів.

Ці заходи демонструють важливість політики з охорони навколишнього середовища та збереження екологічної рівноваги, особливо в умовах, коли ліси стикаються з різноманітними загрозами, такими як радіоактивне забруднення. Важливою є не тільки сама реалізація заходів, але і дотримання встановлених вимог і правил. Урахування віку насаджень та особливостей територій з радіоактивним забрудненням є ключовим для забезпечення ефективності заходів з поліпшення санітарного стану лісів та збереження екосистем.

Це важливі відомості про те, як планується та здійснюється управління лісами у межах природно-заповідного фонду в Україні. Забезпечення ефективного управління цими цінними екосистемами вимагає комплексного підходу та урахування великої кількості факторів, таких як біологічна різноманітність, стан деревних порід, наявність шкідників та хвороб, а також вплив людської діяльності. Заходи з поліпшення санітарного стану лісів у цих областях включають в себе розробку імовірних наслідків та відповідні заходи для забезпечення збереження та відновлення екосистем.

Це дуже важливий процес, оскільки забезпечення збалансованого та ефективного управління лісами потребує співпраці між різними зацікавленими сторонами. Погодження переліку заходів з поліпшення санітарного стану лісів з державними органами та лісозахисними підприємствами дозволяє враховувати різні аспекти та вимоги, що

стосуються збереження та охорони лісових екосистем. Такий підхід сприяє ефективному управлінню лісовими ресурсами та забезпеченню їх сталого використання.

Процедура публікації переліку заходів з поліпшення санітарного стану лісів відображає важливість прозорості та доступності інформації для громадськості. Це дозволяє зацікавленим сторонам, включаючи місцеві державні органи та громадян, бути проінформованими про плани та заходи, що проводяться у лісових ресурсах їх регіону. Такий підхід сприяє відкритості та взаємодії між владою та громадськістю в питаннях охорони лісів та довкілля загалом.

Копії матеріалів лісовпорядкування дозволяють усвідомлювати структуру та стан лісів, а матеріали обліку лісових пожеж, осередків шкідників та хвороб лісу, акти лісопатологічних обстежень допомагають зрозуміти наявні проблеми та визначити необхідні заходи для їх вирішення. Крім того, копії повідомлень про погіршення санітарного стану лісових насаджень можуть свідчити про необхідність та актуальність запропонованих заходів. Подання таких документів є важливою складовою процесу погодження заходів з поліпшення санітарного стану лісів. Такий підхід сприяє систематизації та аналізу інформації для прийняття обґрунтованих рішень щодо здійснення заходів з поліпшення санітарного стану лісів.

Подання копій матеріалів проектів організації територій та об'єктів природно-заповідного фонду та/або положень про них, а також копії рішення науково-технічної ради установи природно-заповідного фонду є важливим етапом у погодженні заходів з поліпшення санітарного стану лісів в межах природно-заповідного фонду. Ці документи дозволяють усвідомлювати специфіку та особливості природно-заповідних територій, а також враховувати наукові аспекти та екологічні вимоги при розробці та здійсненні заходів з охорони та поліпшення санітарного стану лісів. Такий

підхід допомагає забезпечити збалансований підхід до ведення лісового господарства в природно-заповідних територіях, зберігаючи природні цінності та забезпечуючи їхню сталу регенерацію.

Важливими є обмеження, які спрямовані на збереження природних екосистем і запобігання будь-яким діям, що можуть завдати шкоди цінним природним ресурсам. Заборона проведення санітарних рубок, вирубування дуплястих, сухостійних, фаутих дерев та ліквідація захаращеності є необхідними для збереження біорізноманіття та збалансованого екологічного стану цих унікальних територій. Ці заходи сприяють збереженню природної різноманітності, стабільності екосистем та забезпеченню екологічного балансу.

У зонах регульованої і стаціонарної рекреації національних природних парків, буферних зонах біосферних заповідників, на територіях заказників забороняється проведення суцільних санітарних рубок.

На територіях заказників забороняється ліквідація захаращеності.

Забороняється також здійснення заходів з поліпшення санітарного стану лісів навколо місць гніздування хижих птахів, занесених до Червоної книги України (радіусом 500 метрів), та чорного лелеки (радіусом 1000 метрів), токовищ глухарів, тетеруків (радіусом 300 метрів).

Важливим є положення, яке передбачає можливість реагування на негайні ситуації, що загрожують екологічній цілісності та здоров'ю екосистем у природних заповідниках. Забезпечення можливості вжиття термінових заходів з поліпшення санітарного стану лісів, які спрямовані на охорону природних комплексів та ліквідацію наслідків аварій або стихійного лиха, є ключовим для збереження біорізноманіття та екологічної стабільності цих унікальних територій. Такі заходи можуть виявитися критичними для збереження природної спадщини та попередження серйозних екологічних криз.

Санітарні рубки є важливими заходами для відновлення та підтримання здоров'я лісів у разі їх пошкодження чи деградації. Тут наведені деякі ключові аспекти:

1. Призначення санітарних рубок: Ці рубки проводяться у насадженнях, що постраждали від різних факторів, таких як пожежі, шкідники, хвороби лісу, аварії та стихійні лиха, які призводять до деградації деревостану.

2. Графік рубок після пожежі: В наслідок верхових лісових пожеж насадження призначаються під санітарну рубку найближчим часом після припинення пожежі для відновлення лісу.

3. Санітарні рубки у листяних насадженнях: Якщо в листяних деревостанах ще залишилося листя на деревах, то такі насадження також можуть бути відведені під санітарну рубку, за винятком ділянок, які пошкоджені внаслідок аварій та стихійного лиха.

4. Рубки уражених хворобами дерев: Насадження, які постраждали від омели, кореневої губки та осіннього опенька, підлягають санітарним рубкам упродовж усього року.

Ці заходи допомагають у відновленні та підтримці здорового стану лісів, що є критично важливим для екологічної рівноваги та збереження біорізноманіття.

З урахуванням категорій стану дерев та інших факторів, призначення санітарних рубок є важливим етапом у догляді за лісами та відновленні їх здоров'я. Ось деякі ключові аспекти цього процесу:

1. Категорії стану дерев: Санітарні рубки призначаються з урахуванням ступеня пошкодження та стану дерев. Це допомагає вибрати

дерева для рубок, які потребують негайного видалення для запобігання поширенню хвороб та забезпечення здоров'я лісу в цілому.

2. Позачергові заходи після аварій та стихійних лих: У випадках аварій та стихійних лих санітарні рубки проводяться негайно, щоб мінімізувати наслідки та сприяти відновленню лісового покриву.

3. Відбір дерев для рубок у природно-заповідних територіях: У межах природно-заповідного фонду відбір дерев для санітарних рубок проводиться з участю фахівців, таких як головний природознавець або посадова особа, відповідальна за охорону природи. Це допомагає забезпечити, що рубки відбуваються з урахуванням екологічних аспектів та збереження біорізноманіття.

Санітарні рубки є важливими для збереження здоров'я лісів та підтримання екологічної рівноваги в природних екосистемах.

Забезпечення ефективності заходів з поліпшення санітарного стану лісів вимагає комплексного підходу та використання передових методів і технологій. Ось деякі ключові аспекти, які слід враховувати:

1. Вибір методів і технологій: Необхідно вибирати найефективніші методи та технології в залежності від конкретних умов, таких як тип лісу, ступінь його пошкодження, наявність шкідників та хвороб. Це може включати санітарні рубки, боротьбу зі шкідниками та хворобами, ліквідацію наслідків природних лих.

2. Запобігання негативному впливу на навколишнє середовище: При виконанні санітарних заходів важливо дотримуватися принципів екологічної безпеки, щоб уникнути негативного впливу на природне середовище. Це може включати мінімізацію видалення рослинності, обережне використання хімічних речовин та застосування методів, які зменшують ризики забруднення ґрунту та водою.

3. Максимально стислі строки здійснення заходів: Враховуючи важливість швидкого реагування на проблеми у лісі, заходи з поліпшення санітарного стану повинні проводитися в найкоротші терміни. Це дозволяє запобігти подальшому поширенню хвороб та шкідників, а також зберегти здоров'я лісових екосистем.

4. Урахування стану насаджень та інших факторів: Планування та виконання санітарних заходів повинно базуватися на детальному аналізі стану лісу, включаючи його структуру, склад деревостану, наявність шкідників та хвороб. Це дозволяє вибрати найбільш ефективні стратегії та методи роботи.

Загалом, успішне здійснення заходів з поліпшення санітарного стану лісів вимагає глибокого розуміння екосистеми лісу та використання інноваційних підходів для забезпечення її збереження та стійкості.

Подання інформації про проведення рубок деревини та подальше проектування заходів з відновлення лісів - це важливі кроки у забезпеченні сталого лісового господарства та збереженні екосистем. Ось деякі ключові аспекти цього процесу:

1. Подання інформації про рубки: Власники лісів та постійні лісокористувачі зобов'язані подавати Міндовкіллю інформацію про проведені рубки деревини. Це важливо для контролю за вирубкою та забезпечення сталого використання лісових ресурсів.

2. Оприлюднення інформації: Інформація про проведення рубок деревини оприлюднюється на офіційному веб-сайті Міндовкілля. Це забезпечує прозорість та доступність даних для зацікавлених сторін та громадськості.

3. Проектування заходів з відновлення лісів: На основі актів огляду місць рубок власники лісів та лісокористувачі розробляють заходи з відновлення лісів на відповідних ділянках. Ці заходи мають на меті створення високопродуктивних деревостанів з високими захисними властивостями.

4. Дотримання правил відтворення лісів: При проектуванні заходів з відновлення лісів необхідно дотримуватися Правил відтворення лісів, затверджених відповідною постановою Кабінету Міністрів України. Це забезпечить ефективне відновлення лісових ресурсів та збереження екологічної рівноваги.

Ці кроки дозволяють забезпечити ефективне використання лісових ресурсів, збереження біорізноманіття та створення стійкого лісового господарства на майбутнє.

РОЗДІЛ 2. ВИДИ САНІТАРНИХ РУБОК

2.1. Вибіркові санітарні рубки

Вибіркові санітарні рубки важливі для збереження та покращення стану лісів, зокрема, видалення сухостійних, відмираючих або ослаблених дерев, які можуть становити загрозу для здорових дерев та екосистеми в цілому. Однак їх проведення потребує обережності та дотримання екологічних принципів. Ось деякі ключові аспекти:

1. Мета рубок: Вибіркові санітарні рубки спрямовані на вилучення хворих, відмираючих або ослаблених дерев з лісового деревостану для запобігання їх поширенню шкідливих факторів та збереження здорових дерев та екосистеми.

2. Обмеження в природно-заповідному фонді: На територіях та об'єктах природно-заповідного фонду проведення вибіркового санітарного рубок може бути забороненим, якщо це може призвести до зменшення повноти насаджень нижче встановленого рівня. Це важливо для збереження різноманітності та стійкості екосистеми.

3. Збалансований підхід: Проведення вибіркового санітарного рубок повинно ґрунтуватися на дослідженнях та оцінці впливу на екосистему, а також враховувати принципи сталого лісового господарства та збереження біорізноманіття.

4. Контроль та моніторинг: Після проведення рубок необхідно здійснювати контроль та моніторинг стану лісів, щоб виявити ефективність проведених заходів та вчасно реагувати на будь-які негативні наслідки.

Дотримання цих принципів допоможе зберегти та відновити стан лісових екосистем, забезпечуючи їхню стійкість та продуктивність у майбутньому.

Рис. 1. Вибіркові санітарні рубки

Цей підхід залежить від систематичного моніторингу стану лісів та вжиття відповідних заходів у разі виявлення проблем. Ось дещо більш детально:

1. Матеріали лісовпорядкування: Це важливий документ, який містить інформацію про структуру і склад лісових насаджень, їх вік, стан, склад деревостану та інші ключові характеристики. Він допомагає зрозуміти загальний стан лісів та визначити потребу в санітарних заходах.

2. Лісопатологічні обстеження: Ці обстеження проводяться з метою виявлення захворювань, шкідників та інших шкідливих факторів, що можуть вплинути на стан лісу. Результати таких обстежень надають інформацію про ризики та потребу у санітарних рубках.

3. Повідомлення про погіршення стану: Важливо вчасно повідомляти місцеві органи влади про будь-які погіршення стану лісів, які можуть вимагати втручання для їх відновлення та захисту.

4. Інформування місцевих владних органів: Інформація про призначення вибіркового санітарного рубку надається обласним, міським держадміністраціям або органам місцевого самоврядування залежно від території розташування лісів. Це сприяє забезпеченню координації та співпраці у вирішенні проблем лісового господарства на регіональному рівні.

Враховуючи ці кроки, власники лісів та лісокористувачі можуть ефективно взаємодіяти з місцевими органами влади для забезпечення сталого управління лісовими ресурсами та збереження екологічної рівноваги.

Це важливий крок для збереження та відновлення екосистем у природно-заповідних зонах. Призначення вибіркового санітарного рубку з погодженням з обласними, міськими держадміністраціями та органами виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища допомагає забезпечити більш ефективне управління лісовими ресурсами в цих унікальних територіях.

Вибіркові санітарні рубки є важливим інструментом у лісовому господарстві, оскільки дозволяють зберегти здорові дерева та видалити ті, які вже пошкоджені або загрожені хворобами чи шкідниками. Цей підхід

сприяє збереженню різноманіття лісових екосистем та підтримує їх природні процеси.

Вибіркові рубки також дозволяють уникнути масового поширення шкідників та хвороб, що може виникнути у відмираючих або ослаблених дерев. Це сприяє збереженню біорізноманіття та здоров'ю лісових екосистем.

Такий підхід є важливим елементом сталого лісового господарства та забезпечує баланс між використанням лісових ресурсів та їх збереженням для майбутніх поколінь.

Цей метод відбору дерев для санітарної рубки є дуже важливим, оскільки дозволяє ефективно визначати ступінь пошкодження дерев та їхню життєздатність після пожеж, вітрових пошкоджень та інших стихійних лих.

Врахування ступеня обгоряння кореневих шийок, кореневих лап, стовбурів, а також наявності смолопродукції є важливими факторами для визначення життєздатності дерев. Ці ознаки можуть свідчити про ступінь травмування та потенційні можливості для відновлення дерева.

У соснових насадженнях, де смолопродукція та стійкість до пожеж є важливими факторами, оцінка ступеня обгоряння кореневих лап і кореневої шийки грає важливу роль. Критичний ступінь обгоряння вказує на серйозні пошкодження, які можуть загрожувати життєздатності дерева.

У насадженнях, пошкоджених вітром або іншими аварійними ситуаціями, важливо спрямовувати увагу на дерева з поваленими чи зламаними стовбурами, оскільки вони можуть становити небезпеку для навколишнього середовища та інших дерев.

Застосування такого методу допомагає ефективно визначити, які дерева потрібно вибрати для рубки з метою збереження здорових лісових екосистем та попередження поширення хвороб та шкідників.

Ці підходи до відбору дерев для санітарної рубки враховують складний екосистемний контекст лісу та динаміку розвитку шкідників, дозволяючи ефективно контролювати їхні популяції і захищати ліс від можливих шкідливих наслідків.

Спеціалізовані заходи, спрямовані на вилучення свіжозаселених дерев, які стали об'єктами атаки шкідників, є важливим елементом збереження здорових лісових екосистем. Використання зрубаних дерев як ловильних пасток є ефективним способом контролювати популяції шкідників та захищати здорові дерева від їхнього нападу.

Крім того, відбір дерев для рубки в осередках хвоє- і листогризучих шкідників після відновлення хвої або листя дозволяє ефективно впоратися з проблемами, пов'язаними з поширенням цих шкідників. Цей підхід дозволяє зменшити вплив шкідників на здорові дерева та попередити їхнє подальше поширення в лісі.

Загалом, ці стратегії відбору дерев для рубки враховують біологічні та екологічні аспекти розвитку шкідників та динаміку лісових екосистем, сприяючи збереженню та відновленню здорових лісів.

Ці рекомендації з вибору дерев для рубки враховують специфіку уражень, що спричиняються кореневою губкою та опеньком у хвойних та листяних насадженнях. Підведення під рубку дерев III-VI категорій стану в таких ситуаціях допомагає знизити ризик поширення хвороб та зберегти здорові дерева. У випадку листяних насаджень, їхні дерева, уражені опеньком, можуть бути виключені з санітарної рубки з огляду на їхню

важливість для природного середовища або культурно-історичного значення.

Ці підходи дозволяють зберегти біорізноманіття та здоров'я лісових екосистем, мінімізуючи негативні наслідки уражень, які спричиняються патогенними організмами, такими як коренева губка та опеньком.

Це розумні підходи до вибору дерев для рубки в умовах наявності корневих гнилей та поширення стовбурових шкідників. Проведення рубки до вильоту імаго (дорослих стадій шкідників) може допомогти у запобіганні подальшого поширення шкідників та зменшенні втрат від їхнього активного життєвого циклу.

Щодо дерев, уражених смоляним раком-сірянкою, пухирчастою іржею, видалення таких дерев з рубки, якщо ураження охоплює значну частину стовбура або крони, сприяє контролю над поширенням цих захворювань та підтримує загальне здоров'я лісових насаджень.

Відведення в рубку деревостанів, уражених судинними хворобами:

у деревостанах дуба, уражених судинним мікозом, вирубують дерева IV-VI категорій стану;

у вогнищах голландської хвороби в'язів та вертицильозу клена вирубують дерева III-VI категорій стану;

дерева ясеня, уражені халаровим некрозом, відводяться в рубку у разі всихання понад 80 відсотків крони.

Ця політика обмеження санітарної рубки у лісах природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення спрямована на збереження цінних природних ресурсів і пам'яток культури. Зберігаючи такі ліси у вихідному стані, можна підтримувати їхню екологічну цінність та зберегти унікальні екосистеми і ландшафти для майбутніх поколінь.

У разі ураження некрозно-раковими хворобами відводять в рубку дерева:

дуба, уражені поперечним раком, коли рана охоплює 100 відсотків периметра стовбура;

листяних порід, уражених східчастими раковими утвореннями, бука, уражені нектрієвими раковими утвореннями, ясеня, уражені бактеріальними раковими утвореннями, - у разі охоплення ранами в одному або кількох місцях понад 1/2 периметра стовбура [8].

Важливе правило, спрямоване на збереження цінних природних ресурсів та запобігання поширенню ракових хвороб у лісових масивах, які мають особливе значення для охорони природи, наукових досліджень та культурно-історичної спадщини. Збереження цих лісових ділянок є важливим для збалансованого екологічного управління та забезпечення сталого розвитку природних екосистем.

У рекреаційно-оздоровчих та захисних лісах у санітарну рубку відводяться дерева, уражені раковими хворобами, лише III-V категорій стану.

У вогнищах раку ялиці відбір пошкоджених дерев для рубки проводиться у разі пошкодження ранами понад 1/2 периметра стовбура.

У насадженнях хвойних і цінних листяних порід з гнилевими хворобами стовбурів вирубуванню підлягають дерева з плодовими тілами дереворуйнівних грибів. Частину дерев з дуплами, до 10 дерев на гектар, залишають з метою забезпечення лісової фауни природним укриттям, про що робиться відмітка в лісорубному квитку [8]. Ці правила враховують важливість збереження природного різноманіття та екосистемних функцій лісів, навіть у рекреаційних та захисних зонах. Обмеження на вирубування дерев, уражених раковими хворобами лише до певних категорій стану, допомагає зберегти деякі рослини, що можуть бути важливими для екосистеми. Також залишення частини дерев з дуплами для забезпечення

природного укриття лісовій фауні показує увагу до біорізноманіття та екологічної рівноваги в цих лісових ділянках.

Правила демонструють увагу до охорони лісових екосистем та збереження їхнього природного стану. Видалення дерев з патологічними ознаками, такими як плодові тіла дереворуйнівних грибів чи ракові утворення, допомагає запобігти поширенню хвороб та зберегти здоровість лісових масивів. А обмеження на вирубку таких дерев у природоохоронних та інших спеціально відведених зонах підкреслює важливість збереження природних ресурсів та біорізноманіття в цих особливо цінних областях.

Обмеження на вирубку лише дерев III-V категорій стану, хоча вони мають плодові тіла дереворуйнівних грибів, дозволяє зберегти частину деревостану, забезпечуючи при цьому безпеку та стабільність лісового середовища. Це відповідальний підхід до управління рекреаційно-оздоровчими та захисними лісами, що забезпечує збереження здорових лісових екосистем та зменшення ризику поширення хвороб у лісі.

Вирубка дерев з рослинами-паразитами, такими як омела, є важливою для контролю розповсюдження цих рослин та збереження здорових лісових екосистем. Вибір дерев для вирубки зазвичай залежить від їхнього стану і впливу на навколишні деревостани. Видалення дерев III-VI категорій стану може допомогти у попередженні подальшого поширення рослин-паразитів та покращенні стану лісів.

Підхід до вирубування дерев з пошкодженнями стовбура, коли обдирана або погризена кора охоплює не менше як $\frac{3}{4}$ периметра стовбура, може бути обґрунтованим з точки зору збереження стійкості лісових екосистем. Дерев з значними пошкодженнями стовбура можуть бути менш стійкими до вітряних або сніжних навантажень, а також можуть стати джерелом інфекцій для інших дерев у лісі. Такий підхід допомагає зберегти стійкість і здоров'я лісових насаджень.

Підхід до нумерації дерев для проведення вибіркового санітарного рубок має свою логіку. Нумерація дерев, яка розпочинається з тих, що мають достатню товщину стовбура, забезпечує вибір дерев, які найбільше піддаються ризику або найбільше впливають на здоров'я лісової екосистеми. Це може допомогти забезпечити ефективне управління лісовими ресурсами і підтримати здоров'я лісу. Нумераційна відомість з обов'язковим вказанням породи, категорії технічної придатності і підстав для вибору дерев для рубки дозволяє точно фіксувати та контролювати вирубку, що є важливим аспектом в управлінні лісовими ресурсами.

На ділянках вибіркового санітарного рубок залишають дерева, які виконують важливі біоценотичні функції (старі дуплясті, з відшарованою корою; найстаріші; сухостійні з відламанною кроною (стремпи); з розлогою кроною та боковими гілками, перпендикулярними або близько перпендикулярними стовбуру дерева; вивернуті разом з кореневою системою (виворотні); з гніздами птахів; сховищами кажанів), про що робиться відмітка у лісوروبному квитку. Залишення цих дерев на ділянках вибіркового санітарного рубок допомагає забезпечити збереження різноманітності лісової середовища та зберегти важливі аспекти лісової екосистеми. Старі дуплясті дерева є важливими для різноманітності дикої природи, оскільки вони можуть слугувати житлом для багатьох видів тварин та комах. Найстаріші дерева мають велике значення як центри біорізноманітності та джерела генетичної різноманітності. Сухостійні дерева з відламанною кроною або розлогою кроною можуть надавати укриття та їжу для різних видів тварин. Вивернуті дерева разом з кореневою системою можуть стати важливими утвореннями для життя різноманітних організмів. Дерева з гніздами птахів та сховищами кажанів сприяють збереженню та підтримці птахів та дикої фауни в лісах. Відмітка у лісوروبному квитку є важливим елементом для контролю та забезпечення дотримання цієї практики у лісовому господарстві.

2.2. Суцільні санітарні рубки

Суцільні санітарні рубки важливі для забезпечення здоров'я та стійкості лісових екосистем. Їх проводять шляхом вирубування сухостійних, відмираючих та дуже ослаблених дерев, які становлять загрозу для здорових дерев та екосистеми в цілому. Ці заходи спрямовані на запобігання поширенню хвороб, знищенню шкідників та збереженню здорових частин лісу.

Важливою умовою для проведення суцільних санітарних рубок є врахування встановленого показника повноти насаджень, щоб не порушувати баланс у лісовій екосистемі. Це дозволяє забезпечити збереження біорізноманітності та екологічну стійкість лісу.

Загальна мета суцільних санітарних рубок полягає в тому, щоб зберегти та відновити здоров'я лісів, попереджаючи поширення хвороб та шкідників, та зберегти ресурси лісового фонду для майбутніх поколінь.

Рис. 2. Суцільні санітарні рубки

Ці показники повноти насаджень встановлені для різних типів лісів з метою забезпечення їхньої стійкості та збереження екологічної різноманітності. Ось як вони розуміються:

1. У деревостанах твердолистяних порід (наприклад, дуб, бук, граб, ясен), де дерева відрізняються від тих, що належать до хвойних порід, рекомендована повнота насаджень становить 0,3. Це означає, що для кожного квадратного метра лісової площі має бути насаджено дерева на 0,3 метри.

2. У інших деревостанах, які можуть включати в себе як твердолистяні, так і хвойні породи, рекомендована повнота насаджень становить 0,4. Це вказує на те, що для кожного квадратного метра лісової площі має бути насаджено дерева на 0,4 метри.

Встановлення таких показників допомагає зберегти баланс у лісових екосистемах, забезпечуючи оптимальний рівень деревостану для різноманіття рослин та тварин. Ці стандарти слугують основою для планування та виконання лісогосподарських заходів з урахуванням вимог збереження природних ресурсів.

Ці показники повноти насаджень встановлені з урахуванням специфіки лісових екосистем, які знаходяться під особливим захистом або призначені для рекреації та охорони. Ось як їх можна розглядати:

1. У деревостанах твердолистяних порід, таких як дуб, бук, граб і інші, рекомендована повнота насаджень становить 0,1. Це означає, що на кожний квадратний метр лісової площі має припадати насадження дерев товщиною 0,1 метра.

2. У деревостанах м'яколистяних порід, наприклад, клен, тополя, вільха та інші, рекомендована повнота насаджень становить 0,2. Це вказує на те, що на кожний квадратний метр лісової площі має припадати насадження дерев товщиною 0,2 метра.

3. У інших деревостанах, які можуть включати в себе як твердолистяні, так і м'яколистяні породи, рекомендована повнота насаджень становить 0,3. Це вказує на те, що на кожний квадратний метр лісової площі має припадати насадження дерев товщиною 0,3 метра.

Ці стандарти є важливими для забезпечення збереження різноманітності та екологічної стійкості лісових екосистем, зокрема тих, які призначені для особливого захисту та рекреації. Вони враховують природні особливості різних типів лісів та їхнє значення для охорони біорізноманіття.

Це важливе обмеження, яке стосується господарського використання лісів у найбільш цінних з точки зору природоохорони територіях, таких як

національні природні парки, регіональні ландшафтні парки та біосферні заповідники. Обмеження це вводиться з метою забезпечення максимального збереження природної різноманітності та екологічної цілісності цих територій.

Отже, суцільні санітарні рубки, як правило, дозволяються лише у випадках аварійних ситуацій, таких як стихійні лиха або аварії, коли втручання стає необхідним для відновлення або збереження екологічної рівноваги та запобігання подальшим пошкодженням екосистем.

Це обмеження слугує захистом для найбільш цінних та унікальних природних територій, допомагаючи зберегти їхню біорізноманітність та екологічну цінність для майбутніх поколінь.

Це розумне регулювання, яке враховує необхідність ефективного управління лісовими ресурсами з урахуванням їхнього використання та збереження. Мінімальна площа для суцільної санітарної рубки встановлюється для забезпечення того, щоб вона була ефективною та рентабельною. З іншого боку, максимальна площа необмежена і залежить від конкретних умов і розмірів пошкодженого насадження. Це дозволяє гнучко реагувати на різноманітні ситуації та впроваджувати необхідні заходи для відновлення лісових екосистем в разі серйозних пошкоджень або загроз для їхньої стійкості та здоров'я.

Це раціональний підхід, оскільки збереження цінних дерев та інших складових лісового екосистеми сприяє збереженню біорізноманіття та забезпеченню стійкості екосистем. Використання технологій, які дозволяють зберегти дерева та інші елементи лісового середовища, є важливим для збалансованого лісового господарства та збереження природних ресурсів. Це також сприяє покращенню якості лісів та збільшенню їхньої стійкості до шкідливих факторів, таких як ерозія ґрунту та знищення лісового середовища.

Це важливі заходи безпеки, оскільки високогірні ліси та зони лавино- та селенебезпеки мають особливу вразливість до природних катастроф, таких як лавини та селі. Проведення суцільних санітарних рубок лише у лісах штучного походження та лише у випадках, коли дерева належать до V-VI категорій стану, може допомогти зменшити ризик небезпечних ситуацій та максимально зберегти природне середовище у високогірних регіонах.

У смугах відведення каналів, гідротехнічних споруд та інших споруд міжгосподарського значення, а також на стрімких схилах у гірських ялицево-букових лісах Карпатського регіону суцільні санітарні рубки не проводяться.

Важливими є вимоги для забезпечення екологічної безпеки та збереження природи. Проведення суцільних санітарних рубок на значних площах може вплинути на навколишнє середовище, тому важливо враховувати цей вплив та вживати заходи для його мінімізації. Застосування Закону України "Про оцінку впливу на довкілля" гарантує, що будь-які дії, пов'язані з санітарними рубками на природоохоронних територіях, будуть проводитися з урахуванням їхнього впливу на навколишнє середовище та відповідно до принципів екологічної безпеки.

Зарахування обсягів ліквідної деревини до обсягів використання розрахункової лісосіки і фактично заготовленої деревини забезпечує більш точне управління лісовими ресурсами та раціональне використання лісових фондів. Це логічний підхід, оскільки деревина, яка заготовляється під час суцільних санітарних рубок, також має потенціал для використання.

У разі проведення внаслідок аварій та стихійного лиха суцільних санітарних рубок у категоріях лісів, де дозволено проведення рубок головного користування в обсягах, які разом з обсягами проведених рубок головного користування перевищують встановлену розрахункову лісосіку,

виділення ділянок під рубки головного користування на наступний рік зменшується на обсяг такого перевищення.

Це звучить як розумна стратегія для забезпечення збалансованого та стійкого управління лісовими ресурсами. Припинення рубок головного користування в разі потреби у суцільних санітарних рубках дозволяє зберегти лісові екосистеми та забезпечити їх відновлення без зайвого тиску на лісові ресурси.

Для визначення характеристики насаджень рівномірно закладаються кругові пробні площі постійного або змінного радіуса (реласкопічні), кількість яких визначається відповідно до нормативних документів з таксації лісу. Допускається закладення пробних площ прямокутної форми, на яких проводиться облік дерев за категоріями стану з кількістю не менш як 100 дерев основної породи. Якщо площа насадження досягає 100 гектарів, то загальна площа проб має становити не менш як 2 відсотки площі насадження, понад 100 гектарів - не менш як 1 відсоток площі насадження. Для визначення ступеня пошкодження насаджень у межах природно-заповідного фонду кількість пробних площ збільшується вдвічі [8].

Виключення пробних площ у загинутих насадженнях є логічним, оскільки вони не представляють інтересу для подальшого використання чи оцінки. Цей підхід до закладання пробних площ допомагає забезпечити чітку ідентифікацію місця вимірювання та створює зручну основу для подальшого аналізу даних.

Доцільність призначення суцільної санітарної рубки визначається комісією, утвореною за рішенням власників лісів, постійних лісокористувачів, які надають інформацію про утворення такої комісії територіальним органам Держекоінспекції [8].

Представники органу виконавчої влади з лісового господарства та органу місцевого самоврядування мають важливу роль у формуванні

рішень, оскільки вони представляють державні інтереси та інтереси місцевого населення відповідно. Державне спеціалізоване лісозахисне підприємство може забезпечити технічну експертизу і консультації з питань збереження та охорони лісів. Власник лісів та постійний лісокористувач представляють приватні та комерційні інтереси, які також потрібно враховувати при прийнятті рішення щодо суцільної санітарної рубки. Загалом, таке формування комісії забезпечує більш об'єктивний та комплексний підхід до вирішення питань лісового господарства. Це рішення сприяє ширшій представництву і рівність голосів різних сторін, зацікавлених у лісовому господарстві та у вирішенні питань щодо суцільної санітарної рубки.

Включення представників обласних та міських держадміністрацій дозволяє забезпечити координацію між різними рівнями влади та врахувати місцеві особливості і інтереси при вирішенні питань лісового господарства в межах природно-заповідного фонду. Включення представника органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища є важливим кроком у забезпеченні збалансованого підходу до охорони природи в регіоні та дотриманні вимог екологічної безпеки. Таке формування комісії дозволяє забезпечити широке представництво та комплексний підхід до вирішення питань, пов'язаних з лісовими ресурсами в межах природно-заповідного фонду. Це важливий крок у забезпеченні ефективного управління та збереження природних ресурсів, оскільки природно-заповідний фонд має особливе значення для збереження біорізноманіття та екосистем.

Цей акт обстеження є ключовим документом для прийняття рішення щодо проведення суцільної санітарної рубки та подальшого лісовідновлення. Він містить детальну інформацію про стан насаджень, включаючи їх категорію, опис матеріалів лісовпорядкування, причини

пошкодження і всихання дерев, а також обґрунтування необхідності проведення суцільної санітарної рубки.

У документі також вказуються строки та пропоновані способи відновлення лісу після рубки, включаючи заходи щодо оздоровлення, запобігання зараженню та пошкодженню суміжних насаджень. Цей акт є основою для розробки та реалізації плану відновлення лісових ресурсів та забезпечення стійкого лісового господарства. Враховуючи всі аспекти стану лісів і вимоги екологічної безпеки, такий документ допомагає забезпечити належне використання та охорону лісових ресурсів.

Обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації, а також на території Автономної Республіки Крим - орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища та органи місцевого самоврядування, на території яких зростають насадження, що потребують суцільної санітарної рубки, повинні бути проінформовані протягом одного робочого дня з моменту надання цих пропозицій. Цей процес включає в себе передачу пропозицій щодо проведення суцільної санітарної рубки органом виконавчої влади з питань лісового господарства Автономної Республіки Крим та відповідним територіальним органам Держлісагентства, які подають ці пропозиції власникам лісів та постійним лісокористувачам. Крім того, громадськість повинна бути проінформована шляхом оприлюднення цих пропозицій на веб-сайтах відповідних органів. Такий підхід сприяє відкритості та прозорості в процесі управління лісовими ресурсами та забезпечує можливість участі громадськості в прийнятті рішень щодо впорядкування лісових масивів.

Подання акта обстеження насаджень, зведеної відомості пробних площ і планів лісових насаджень дозволяє органам влади та Держлісагентству отримати повну інформацію про потребу у суцільній санітарній рубці, включаючи характеристики насаджень, їхній стан та

обсяги, які потрібно рубати. Це допомагає у визначенні пріоритетів та розробці ефективних стратегій лісового господарства та охорони лісів. Такий підхід до підготовки пропозицій щодо проведення суцільних санітарних рубок є дуже систематичним і дозволяє забезпечити об'єктивну оцінку стану лісових масивів та раціональне використання лісових ресурсів.

Подання цих документів є важливим етапом у процесі прийняття рішення щодо проведення суцільних санітарних рубок у межах природно-заповідного фонду. Це дозволяє забезпечити врахування особливостей територій та об'єктів природно-заповідного фонду, зокрема збереження біорізноманіття та екосистем.

Копії матеріалів проектів організації територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також положень про них, дозволяють врахувати особливості управління цими територіями та об'єктами, включаючи відповідні вимоги щодо здійснення санітарних заходів у лісі. Копія рішення науково-технічної ради установи природно-заповідного фонду підтверджує науково обґрунтовану доцільність проведення санітарних заходів на цих територіях.

Такий підхід сприяє забезпеченню збалансованого підходу до вирішення завдань з охорони природи та лісового господарства, забезпечуючи збереження природних ресурсів та їхню стійку експлуатацію.

Це важливий аспект управління лісовими ресурсами, оскільки шкідники та хвороби лісу можуть значно погіршити стан насаджень і спричинити значні втрати. Дієві заходи з контролю та ліквідації осередків шкідників та хвороб можуть включати такі дії:

1. Сортування та видалення заражених дерев: Виявлені дерева з високим ризиком зараження можуть бути вилучені з насадження, щоб запобігти поширенню хвороби або шкідників на здорові дерева.

2. Хімічні та біологічні методи контролю: Використання хімічних або біологічних засобів для знищення шкідливих організмів або захворювань може бути ефективним способом контролю.

3. Карантинні заходи: Встановлення карантинних зон для обмеження поширення заражень може допомогти запобігти розповсюдженню хвороб та шкідників на інші території.

4. Моніторинг та контроль: Регулярне спостереження за станом лісу та вчасна реакція на виявлені осередки шкідників та хвороб дозволяє швидко реагувати та запобігати подальшому поширенню.

Ці заходи можуть бути ефективними лише при комплексному та системному підході до проблеми контролю шкідників та хвороб лісу.

2.3. Ліквідація захаращеності

Так, ліквідація захаращеності у лісах дійсно включає прибирання повалених дерев, сухостою та хмизу. Основні кроки ліквідації захаращеності можуть включати:

1. Видалення повалених дерев: Повалені дерева, особливо ті, що перешкоджають проходженню та розвитку інших дерев або загрожують безпеці, видаляються з місця.

2. Прибирання сухостою та хмизу: Видалення сухої та мертвої рослинності, такої як хмиз і сухостій, допомагає запобігти подальшому поширенню хвороб та шкідників.

3. Очищення проходів: Важливо відновити проходи та стежки у лісі, щоб забезпечити доступ для лісників та інших потреб.

4. Знищення залишків: Залишки деревини та рослинності можуть бути знищені за допомогою спалювання або інших методів обробки.

Рис. 3. Ліквідація захаращеності

Ці заходи допомагають покращити стан лісового ділянки, попередити поширення хвороб та шкідників, а також забезпечити безпеку для лісорубів та інших користувачів лісу.

Так, ліквідація лісосічної захаращеності може бути призначена власниками лісів та постійними лісокористувачами незалежно від обсягів

захаращеності. Це може відбуватися у процесі звичайних рубок, коли видаляються дерева, які утворюють захаращені пластівці або утруднюють розвиток молодих насаджень.

Під час таких рубок видаляються повалені дерева, хворі або пошкоджені рослини, а також сухостій та інші види рослинності, які утворюють захаращені пластівці. Це допомагає покращити стан лісових насаджень, зменшити поширення хвороб та шкідників, а також забезпечити оптимальні умови для розвитку здорових дерев та інших рослин.

Так, ліквідація захаращеності в межах природно-заповідного фонду здійснюється відповідно до вимог відповідних проектів організації територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також положень, що регламентують проведення заходів з поліпшення санітарного стану лісів на таких територіях чи об'єктах. Це може включати в себе прибирання повалених або пошкоджених дерев, видалення сухостою та інші заходи, спрямовані на відновлення здорового стану лісових екосистем в межах природно-заповідного фонду.

Ліквідація позалісосічної захаращеності відбувається одночасно з іншими лісогосподарськими заходами, але може бути проведена як окремий захід, коли здійснення інших лісогосподарських заходів недоцільне. У таких випадках ліквідація позалісосічної захаращеності відбувається позачергово у лісах, що виконують санітарно-гігієнічні та оздоровчі функції, в захисних смугах уздовж доріг, а також у хвойних лісах усіх категорій. Особлива увага при цьому приділяється ділянкам з великим обсягом захаращеності, які мають значний вплив на екосистему лісу.

З урахуванням цільового призначення лісів та природних особливостей регіону, органи виконавчої влади з питань лісового господарства та територіальні органи Держлісагентства мають право

приймати рішення про ліквідацію захаращеності у менших обсягах. Особливе значення при цьому надається збереженню екологічно важливих функцій лісу та врахуванню вимог природоохоронного законодавства. У випадку ліквідації захаращеності у межах природно-заповідного фонду, необхідно отримати погодження від відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування згідно з чинним законодавством.

Важливою є практика у лісовому господарстві, де підлягають збереженню окремі повалені сухостійні дерева, які виконують важливі екологічні функції. Ці дерева можуть слугувати житловим середовищем для різноманітних видів тварин, таких як комахи, гризуни, птахи та інші. Вони також можуть бути важливим джерелом їжі та притулку для деяких видів, зокрема для тих, що мешкають у лісі.

Ці повалені дерева можуть також бути важливими для захисту ґрунту від ерозії та збереження вологи, а також для регулювання мікроклімату. Вони можуть бути місцем відпочинку для туристів або навіть становити екологічні місця дослідження.

Отже, збереження цих дерев є важливим для збереження біорізноманіття та екосистем лісу, і їх наявність підтверджується відповідними відмітками у матеріалах відводу та лісорубному квитку.

Залишок неліквідної деревини в обсязі не менш як 30 кубічних метрів на гектар має захищати екологічну різноманітність, допомагаючи зберігати середовище для живих організмів, а також підтримувати екологічні функції лісу.

Цей залишок неліквідної деревини може служити як місце притулку, гніздування та живлення для різних видів тварин, включаючи комах, птахів, гризунів та інших. Крім того, він сприяє накопиченню органічних

речовин у ґрунті, зберігаючи поживні речовини та підтримуючи біологічну активність ґрунту.

Такий залишок також може мати важливе значення для екосистемних процесів, таких як руйнування та формування ґрунту, а також для збереження водного режиму території.

Отже, це важливе положення допомагає зберігати екологічний баланс у лісах, зокрема в природно-заповідному фонді, і забезпечує стійке функціонування екосистеми.

Ліквідація захаращеності в насадженнях листяних порід у межах природно-заповідного фонду має свої особливості. Зокрема, ця дія не проводиться у визначених зонах, таких як господарські зони національних природних парків, регіональні ландшафтні парки та зони антропогенних ландшафтів біосферних заповідників.

Такі обмеження зазвичай встановлені для збереження біорізноманіття та екосистемних послуг, які надають лісові масиви в межах природно-заповідного фонду. Насадження листяних порід відіграють важливу роль у підтримці різноманіття рослинного та тваринного світу, а також забезпечують екологічну стійкість та зберігають природні ландшафти.

Замість ліквідації захаращеності, у таких місцях можуть бути застосовані інші методи догляду та підтримки екологічної стійкості лісу, такі як регулярне моніторинг, заходи щодо захисту від шкідників та хвороб, поживлення ґрунту та інші екологічно орієнтовані практики.

Такий підхід сприяє збереженню природної різноманітності та екологічної рівноваги у цих унікальних природних об'єктах.

2.4. Профілактика виникнення та поширення осередків шкідників і хвороб лісу та боротьба з ними

Такі заходи щодо запобігання виникненню та поширенню осередків шкідників і хвороб лісу є важливою складовою лісового господарства. Вони допомагають зберегти здоров'я лісових масивів та забезпечують їх стійкість до шкідливих факторів.

Обробка круглих лісоматеріалів біологічними чи хімічними препаратами є одним із ефективних методів контролю за шкідниками та хворобами. Вона може включати в себе використання біологічних агентів, таких як мікроорганізми, що вбивають шкідливих комах або грибкові патогени, які призначені для знищення хвороб. Також можуть застосовуватися хімічні препарати, які ефективно борються зі шкідниками та хворобами, забезпечуючи захист лісових насаджень.

Важливо враховувати екологічні та безпечність використовуваних препаратів, а також дотримання вимог законодавства з охорони довкілля та безпеки праці. Такі заходи мають бути ретельно сплановані та здійснені з урахуванням екологічних та соціальних аспектів.

Такий підхід є важливим для забезпечення збалансованого лісового господарства і збереження здоров'я лісових масивів. Заготівля деревини може спричинити збільшення ризику пошкодження шкідниками та хворобами, особливо якщо не вжиті відповідні заходи запобігання.

Одним з таких заходів є врахування видового складу та біології розвитку шкідників і хвороб лісу при плануванні та проведенні заготівлі деревини. Це означає, що в процесі рубки слід враховувати особливості життєвого циклу та звички шкідників і хвороб, їхні місця перебування та умови розмноження.

Рис. 4. Профілактика виникнення та поширення осередків шкідників і хвороб лісу та боротьба з ними

До заходів запобігання можуть входити:

1. Часова координація: Заготівля деревини може бути спланована таким чином, щоб максимально знизити ризик впливу шкідників та хвороб.
2. Використання технологій: Використання спеціальних технологій, які дозволяють запобігти поширенню шкідників та хвороб, наприклад, видалення пораних дерев, які можуть бути вразливими для атак шкідників.

3. Обробка деревини: Застосування хімічних або біологічних препаратів для захисту деревини від шкідників та хвороб під час її транспортування та зберігання.

4. Захист молодих дерев: Збереження та захист молодих дерев від пошкоджень, які можуть спричинити заселення шкідниками та хворобами.

Ці заходи допомагають знизити ризик виникнення шкідників та хвороб у лісі після проведення заготівлі деревини, зберігаючи його здоров'я та стійкість.

Вибіркові і поступові рубки головного користування, рубки формування і оздоровлення лісів спрямовані на раціональне використання лісових ресурсів та створення сприятливих умов для росту та розвитку нових деревних насаджень.

Вирубування дерев IV-VI категорій стану є обґрунтованим, оскільки вони зазвичай є менш життєздатними, хворобами або старими деревами, які не мають великого внеску в структуру лісу або не є ключовими для його динаміки та функціонування. Проведення таких рубок дозволяє звільнити місце для молодих дерев та сприяє загальному оновленню лісових насаджень.

При цьому, важливо також враховувати екологічні та природоохоронні аспекти, зберігаючи різноманітність лісового покриву та забезпечуючи збереження біорізноманіття. Такі заходи сприяють створенню стійких та здорових лісових екосистем, що має важливе значення для збереження природних ресурсів та забезпечення екологічної стійкості.

Це обґрунтоване обмеження спрямоване на збереження екологічно збалансованих лісових екосистем та підтримку природного біорізноманіття. Збереження повноти насаджень на рівні не менше 0,7 у

загущених культурах сосни сприяє утворенню стійких та здорових лісових деревостанів, які мають важливе значення для забезпечення різноманітності рослинного та тваринного світу, підтримки гідрологічного режиму, а також забезпечення рекреаційних, охоронних та інших екологічних функцій лісу.

Залишення домішок листяних порід та підліску в лісосічних заходах не лише сприяє збереженню біорізноманіття, але й відіграє важливу роль у створенні екологічно стійких лісових екосистем.

- Біорізноманіття: Різноманіття видів рослин і тварин в лісі сприяє стійкості екосистеми та підтримує життєвий простір для різних видів. Домішки листяних порід забезпечують додаткові місця проживання та живлення для різних видів, що сприяє збереженню біорізноманіття.

- Екосистемні переваги: Включення листяних порід і підліску в лісосічні заходи допомагає покращити якість ґрунту, зменшити ризик ерозії, зберегти водні ресурси та регулювати кліматичні умови.

- Стале використання ресурсів: Збереження стійких і здорових екосистем лісу є ключовим для сталого використання лісових ресурсів. Це допомагає забезпечити, що ліси залишаються продуктивними і можуть забезпечувати різноманітні екологічні, соціальні та економічні користі у майбутньому.

В цілому, залишення домішок листяних порід та підліску в лісових екосистемах є важливим кроком у забезпеченні стійкості, різноманітності та сталого використання лісових ресурсів.

Забороняється проведення таких рубок лінійним способом у соснових культурах III-V класів бонітету з повнотою насадження нижче 0,9 і міжряддями завширшки понад 2 метри та у районах можливого виникнення осередків коренегризів.

Заборона проведення рубок лінійним способом у вказаних умовах має важливе значення для збереження стійкості та здоров'я лісових екосистем. Ось деякі причини цього обмеження:

1. Збереження повноти насадження: Лінійні рубки можуть призвести до значного порушення структури лісового масиву та зменшення повноти насадження. Збереження високої повноти насадження є ключовим для стійкості екосистеми та підтримки її функцій.

2. Запобігання ерозії і забрудненню водойм: Великі просвітлення, що виникають внаслідок лінійних рубок, можуть сприяти ерозії ґрунту та забрудненню водних ресурсів. Запобігання цьому важливо для збереження якості ґрунту та водних екосистем.

3. Збереження біорізноманіття: Великі рубки можуть вплинути на місця проживання та живлення різних видів рослин і тварин. Заборона лінійних рубок допомагає зберегти біорізноманіття та підтримати стійкість екосистеми.

4. Запобігання поширенню шкідників: У районах можливого виникнення осередків коренегризів, лінійні рубки можуть сприяти поширенню шкідників та хвороб лісу. Заборона таких рубок допомагає запобігти поширенню цих шкідників та зберегти здоров'я лісу.

Отже, заборона проведення лінійних рубок у вказаних умовах є важливим заходом для збереження стійкості, біорізноманіття та здоров'я лісових екосистем.

Технологічна карта розроблення лісосіки - це важливий документ, який детально визначає усі етапи та процедури робіт, необхідних для ефективної та безпечної розробки лісосіки. Ось деякі ключові складові цієї карти:

1. Перелік підготовчих робіт: Визначаються необхідні підготовчі дії перед початком робіт, такі як інвентаризація деревостану, оцінка ризиків, визначення виробничих потреб та інші.

2. Схема розробки лісосіки: Розробляється детальна схема розміщення виробничих об'єктів, доріг, волоків та інших елементів, які будуть використовуватися під час робіт.

3. Способи проведення робіт: Визначаються методи та послідовність проведення різних лісозаготівельних операцій, таких як звалювання дерев, обрубівання сучків, трелювання, сортування та інші.

4. Заходи з охорони праці: Встановлюються необхідні заходи безпеки, щоб запобігти травмам та нещасним випадкам під час виконання робіт.

5. Природоохоронні вимоги: Враховуються заходи для збереження природних ресурсів та мінімізації негативного впливу на навколишнє середовище.

Цей документ допомагає забезпечити організованість та ефективність процесу розробки лісосіки, а також зберегти природні ресурси та забезпечити безпеку робітників.

Не допускається пошкодження дерев до ступеня неприпинення їх росту на пологих і спадистих схилах - понад 8 відсотків, на стрімких схилах - понад 10 відсотків кількості залишених дерев []. Це важлива вимога для збереження екологічної стійкості та ерозійної стійкості схилів. Пошкодження дерев може призвести до послаблення кореневої системи та збільшення ризику ґрунтової ерозії, особливо на стрімких схилах. Обмеження пошкоджень дерев допомагає забезпечити збереження структури лісового покриву, зменшує ризик ерозії, покращує мікроклімат та сприяє збереженню біорізноманіття. Ця вимога враховує особливості

території та стану лісових ресурсів, сприяє стійкості екосистеми та допомагає зберегти лісові фони у здоровому стані.

Це розумна практика, яка дозволяє забезпечити якість та безпеку виробництва живиці та деревних соків. Обстеження дерев перед заготівлею дозволяє виявити проблеми з їхнім здоров'ям та уникнути використання дерев, які можуть бути інфіковані шкідниками або хворобами.

Така практика допомагає зберегти лісові ресурси та підтримує стійкість лісових екосистем. Крім того, врахування стану дерев під час виробництва живиці та деревних соків забезпечує високу якість продукції та захист довкілля.

РОЗДІЛ 3. ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД ЗА ДОДЕРЖАННЯМ САНІТАРНИХ ПРАВИЛ В ЛІСАХ УКРАЇНИ ТА МОНІТОРИНГ САНІТАРНОГО СТАНУ ЛІСІВ

Державний нагляд (контроль) за додержанням Санітарних Правил здійснює Держекоінспекція.

Подання інформації про розроблені та здійснені заходи щодо збереження, охорони та захисту лісів є важливим етапом у забезпеченні стійкого лісового господарства. Це дозволяє відстежувати ефективність проведених заходів, а також забезпечує прозорість та відкритість у веденні лісового господарства.

Інформація про санітарний стан лісів та обсяги здійснених заходів дає можливість оцінити загрози та проблеми, з якими стикаються ліси, і приймати відповідні заходи для їхнього управління та захисту. Крім того, ця інформація може бути використана для планування майбутніх дій з охорони лісів та вирішення екологічних проблем.

Загальна інформація про заходи щодо запобігання чи ліквідації наслідків аварій та стихійного лиха є важливою для підготовки та реагування на екстрени ситуації, що можуть виникнути у лісовому господарстві. Це допомагає забезпечити ефективну реакцію на аварійні ситуації та мінімізувати їхні наслідки для лісового фонду.

Надсилення узагальненої інформації про збереження, охорону та захист лісів до Держлісагентства та Міндовкілля є важливим кроком у координації заходів щодо управління лісовими ресурсами на національному рівні. Ця інформація допомагає урядовим органам зрозуміти ситуацію у лісовому господарстві регіону та країни в цілому, виявити ключові проблеми та потреби у сфері охорони лісів, а також спрямувати ресурси на найбільш важливі напрямки.

Надання такої інформації Міндовкіллю також важливе з точки зору екологічного моніторингу та забезпечення дотримання природоохоронних норм і стандартів у лісовому секторі. Це дозволяє забезпечити належний захист природних екосистем і збереження біорізноманіття.

Загалом, така практика надання узагальненої інформації допомагає забезпечити ефективне управління лісовими ресурсами та збереження лісових екосистем у країні.

РОЗДІЛ 4. ПРОВЕДЕННЯ САНІТАРНИХ РУБОК НА ОБ'ЄКТАХ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ І ЇХ ВПЛИВ НА БІОРІЗНОМАНІТТЯ

Щорічно у природних і біосферних заповідниках санітарними і іншими рубками охоплено 17841 м³ на площі 533 га, в національних природних парках – 328289 м³ на площі 18720 га, в регіональних ландшафтних парках – 65496 м³ на площі 4512 га, в природних заповідниках – 412488 м³ на площі 9600 га, в заповідних урочищах – 105432 м³ на площі 2040 га, в пам'ятках природи – 4584 м³ на площі 192 га, в дендропарках – 1800 м³ деревини на площі 600 га. Всього ж в Україні в даних об'єктах ПЗФ щорічно рубається близько 936 000 м³ деревини на площі близько 36 000 га.

Проте якщо додати рубки, що проводяться в штучно створених об'єктах ПЗФ – ботанічних садах, зоопарках, парках-пам'ятниках садово-паркового мистецтва, то загальна цифра заготовленого лісу може скласти 1 млн м³, що складає 1/15-1/17 щорічної заготівлі деревини в Україні. Надмірна та неконтрольована рубка лісу в об'єктах ПЗФ може призвести до серйозного пошкодження екосистем, втрати біорізноманіття та погіршення якості природних середовищ.

Недостатній контроль над рубками в національних парках, а також в інших об'єктах ПЗФ, може мати серйозні наслідки для екологічної рівноваги та стійкості лісових екосистем. Щоб запобігти негативним наслідкам таких дій, необхідно вжити невідкладних заходів з удосконалення системи контролю та регулювання рубок в цих об'єктах.

Можливі заходи включають:

1. Строгий контроль за проведенням рубок та дотриманням встановлених лімітів.
2. Розроблення та впровадження ефективних систем моніторингу лісових ресурсів.
3. Забезпечення участі громадськості та зацікавлених сторін у процесі контролю за лісовими рубками.
4. Впровадження стриманих та екологічно обґрунтованих стратегій управління лісовими ресурсами.

Санітарні рубки можуть бути необхідними для збереження здоров'я лісів та попередження поширення хвороб та шкідників. Проте важливо забезпечити, щоб такі рубки проводилися з урахуванням принципів сталого лісового господарства та збереження біорізноманіття. Контроль за площею рубок, використанням вибіркового методу та розробка планів відновлення лісових масивів є важливими аспектами управління лісовими ресурсами в заповідних зонах.

Належна увага також має бути приділена впливу таких рубок на екологічні системи та біорізноманіття в цих регіонах. Впровадження моніторингових програм для вивчення ефектів санітарних рубок на екосистеми є важливим кроком у забезпеченні ефективного та сталого управління лісовими ресурсами у національних парках.

Санітарні рубки завдають величезного збитку видам тварин і рослин, занесених до Червоної книги України і Бернської конвенції. Від рубок лісу в заповідниках, національних природних парках, регіональних ландшафтних парках, заповідниках і інших об'єктах природно-заповідного фонду страждає 122 червонокнижні види (89 видів фауни і 33 види флори з Червоної книги України), а також 119 видів тварин, занесених до Списку 2 Бернської конвенції (1 вид рептилій, 6 видів комах, 4 види земноводних, 15

видів ссавців, 93 види птахів). Це серйозна проблема, яка вимагає негайного уваги та дій для збереження біорізноманіття та запобігання знищенню видів, занесених до Червоної книги України та Списків Бернської конвенції. Санітарні рубки можуть мати значний негативний вплив на лісові екосистеми та їхні життєві умови, що може призвести до зменшення популяцій рідкісних та охоронюваних видів.

Застосування науково обґрунтованих підходів до лісового господарства, включаючи альтернативні методи ведення лісозаготівель та охорону біорізноманіття, є важливими для мінімізації впливу санітарних рубок на види, що перебувають під загрозою. Необхідно також забезпечити ефективний моніторинг впливу лісових рубок на біорізноманіття та розробити стратегії відновлення та охорони середовища для підтримки рідкісних та охоронюваних видів.

Крім того, важливо залучати громадськість та зацікавлені сторони до процесу прийняття рішень у сфері управління лісовими ресурсами, щоб забезпечити широку підтримку збереження біорізноманіття та сталого використання лісів.

За даними наукових досліджень, після рубок догляду щільність населення птахів і їх видовий склад зменшується приблизно в 2 рази.

1. Екологічні наслідки лісових рубок та їх вплив на місцеві екосистеми, зокрема на гніздові місця рідкісних і охоронюваних видів птахів. Птахи, які гніздяться в кронах дерев і в кущах, можуть бути особливо вразливі до втрати місць для гніздування в результаті лісових рубок. Втрата гніздових місць може призвести до зменшення популяцій цих видів, а в деяких випадках навіть до загрози їх виживання.

Для збереження цих видів важливо:

а) ретельно оцінювати потенційні наслідки лісових рубок для місць гніздування птахів та вживати заходів для мінімізації цього впливу.

б) проводити моніторинг популяцій рідкісних та охоронюваних видів птахів для вчасного виявлення змін у їх чисельності та адаптації заходів з охорони.

в) розробляти та впроваджувати програми збереження та відновлення місць гніздування для цих видів, включаючи створення та підтримку природоохоронних зон та резерватів.

Це важливо для збереження біорізноманіття та екологічної різноманітності у лісових екосистемах, оскільки під час санітарних рубок знищуються житла таких рідкісних видів птахів як сірий журавель, пугач, глухар (Червона книга України і конвенція Берну), рябчик і тетерук (Червона книга України).

2. Втрата місць існування для рідкісних і охоронюваних видів тритонів, таких як тритон карпатський і тритон альпійський. Тритони, як і багато інших амфібій, мають дуже обмежені місця існування та життєві простори, такі як маленькі калюжі та ставки в лісових дорогах. Знищення або забруднення цих місць може призвести до втрати популяцій тритонів та загрози їх виживанню.

Для захисту тритонів та їх місць існування важливо:

а) здійснювати оцінку впливу будь-яких лісових дій, зокрема вивезення деревини, на місця існування тритонів та інших амфібій.

б) розробляти та впроваджувати заходи з охорони та відновлення місць існування тритонів, включаючи захист і відновлення їх лісових ставків та калюж.

в) проводити навчання та навіть маркування лісових доріг, щоб уникнути руйнування місць життя амфібій під час вивезення деревини.

г) забезпечити виконання екологічних стандартів та рекомендацій з охорони довкілля при проведенні будь-яких лісових робіт.

Це допоможе забезпечити збереження популяцій тритонів та інших амфібій у лісових екосистемах. Під час рубок вивозиться деревина, де мешкає величезна кількість рідкісних комах і їх личинок, занесених в Червону книгу України і Бернську конвенцію.

3. Вплив лісових рубок на водні екосистеми та місця існування водних видів, зокрема на болотяну черепаху та гребінчастого тритона.

Висихання невеликих лісових водойм може призвести до втрати місць існування для цих видів, що може мати серйозні наслідки для їх популяцій та загрозити їх виживанню.

Для захисту болотяної черепахи, гребінчастого тритона та інших водних видів важливо:

а) оцінювати вплив лісових рубок на водні екосистеми та розробляти заходи для мінімізації цього впливу.

б) забезпечувати збереження та відновлення водних місць існування для цих видів, включаючи захист боліт, ставків та інших водних середовищ.

в) проводити моніторинг популяцій цих видів та вчасно реагувати на будь-які зміни у їх чисельності та місцях існування.

г) залучати зацікавлені сторони, включаючи місцеве населення та організації з охорони довкілля, до заходів з охорони водних екосистем та їхніх мешканців.

Це важливо для збереження різноманітності водних видів та забезпечення екологічної рівноваги у лісових екосистемах. Проведення рубок і вивезення деревини провокує появу нових лісових доріг, що є ще однією причиною знищення жител рідкісних видів тварин і рослин.

4. Втрата біорізноманіття та знищення місць зростання рідкісних і охоронюваних видів рослин і грибів під час лісових рубок. Знищення місць зростання цих видів може призвести до загрози їх виживанню та збереженню в природі. Для захисту цих видів рослин і грибів важливо:

а) включати оцінку впливу лісових рубок на біорізноманіття, зокрема на місця зростання рідкісних видів, в процес розробки планів лісового господарства.

б) вживати заходів для мінімізації втрати місць зростання цих видів, включаючи збереження чи відновлення природних середовищ, в яких вони ростуть.

в) проводити моніторинг популяцій цих видів та вживати заходів для їх захисту та відновлення, якщо це необхідно.

г) залучати громадськість та зацікавлені сторони до процесу охорони цих видів, включаючи спільні програми збереження та навчальні заходи.

Це допоможе зберегти рідкісні види рослин і грибів і забезпечити їхню природну спадщину для майбутніх поколінь.

5. Серйозне знищення місць зростання рідкісних і уразливих видів рослин і грибів, що занесені до Червоної книги України. Збереження цих видів та їхніх середовищ є критично важливим для підтримання біорізноманітності та екосистемної стійкості.

Щоб зменшити негативний вплив лісових рубок на ці види, необхідно:

а) проводити комплексну оцінку впливу лісових рубок на місця зростання рідкісних видів рослин і грибів, враховуючи їхні особливості та потреби.

б) розробляти та впроваджувати заходи збереження, включаючи зони відведення, де рубки заборонені або обмежені, а також встановлення охоронних смуг навколо місць зростання рідкісних видів.

з) залучати експертів та науковців для розробки та впровадження програм збереження рідкісних видів та їхніх середовищ.

г) забезпечувати ефективний моніторинг за станом популяцій рідкісних видів після проведення рубок та вчасно реагувати на будь-які погіршення.

Ці заходи допоможуть зберегти ці рідкісні види та забезпечити їхнє виживання в природних умовах.

6. Збереження старих та гнилих дерев для охорони ентомофауни, зокрема для червонокнижних видів комах. Для багатьох видів комах, особливо ксилобіонтних, старі та гнилі дерева є надзвичайно важливими середовищами, де вони знаходять життєві умови, а також місця для гніздування, живлення та розвитку.

Санітарні рубки, під час яких знищуються старі та гнилі дерева, можуть суттєво загрожувати цим видам, позбавляючи їх життєвих середовищ та спричиняючи втрату біорізноманіття. Тому важливо при розробці планів лісового господарства враховувати не лише потреби лісокористування, а й захист біорізноманіття та важливість збереження старих та гнилих дерев у лісових екосистемах.

Для збереження ентомофауни важливо:

а) забезпечити збереження старих, гнилих та дуплистих дерев у лісових масивах, введення заборон на їх вирубку та поширення заходів для їх охорони.

б) враховувати потреби червонокнижних видів комах при розробці та впровадженні лісогосподарських заходів, включаючи санітарні рубки та вивезення деревини.

в) проводити моніторинг популяцій червонокнижних видів комах та їхніх місць існування та вживати заходів для їх збереження та відновлення, якщо це необхідно.

Ці заходи допоможуть зберегти цінні види ентомофауни та забезпечити їхнє виживання у природних умовах.

7. Негативні наслідки для екосистем та природних процесів.
Давайте розглянемо деякі з цих аспектів:

Порушення закономірностей природного відбору: Рубки можуть порушити природні процеси, такі як конкуренція між деревами за світло, простір та ресурси, що може призвести до зміни складу та структури лісу та втрати біорізноманіття.

Негативний вплив на водний режим ґрунтів: Рубки можуть спричинити зміни в водному режимі лісових екосистем, включаючи збільшення ерозії ґрунтів та зниження рівня ґрунтових вод, що може впливати на різноманітність рослин та тварин, які залежать від цих середовищ.

Накопичення гумусу: Рубки можуть призвести до втрати органічної речовини та гумусу у лісових екосистемах, що може негативно впливати на родючість ґрунтів та здатність екосистеми підтримувати життя.

Вилучення мінеральних речовин: Вивезення деревини з лісу може призвести до втрати мінеральних речовин, які включені у дерева та інші рослини, що може впливати на плодючість ґрунтів та рівень живлення лісових екосистем.

Ушкодження залишених дерев під час рубки: Падіння зрубаних дерев може призвести до пошкодження та ламання залишених дерев, що може призвести до загибелі або погіршення стану цих дерев.

Врахування цих аспектів та вжиття заходів для мінімізації негативного впливу рубок на екосистеми є важливими для збереження здоров'я та стійкості лісових екосистем.

8. Санітарні рубки лісу можуть мати серйозний вплив на ведмежі популяції, зокрема на їх місця залягання в зимівлю. Ось деякі можливі наслідки рубок для ведмедів:

а) втрата місць зростання: Санітарні рубки можуть призвести до знищення старих дуплистих дерев, буреломів та інших місць, які ведмеді використовують для зимівлі. Це може призвести до втрати доступних просторів для зимівлі та змусити ведмедів шукати нові місця, що може бути складним і небезпечним для них.

б) турбування ведмедів в барлогах: Рубки лісу, особливо під час зими, можуть турбувати ведмедів у їхніх барлогах, що може призвести до стресу та погіршення їхнього стану здоров'я. Висока смертність молодняка може бути наслідком такого турбування та стресу.

в) зменшення доступної їжі: Рубки лісу також можуть вплинути на доступність їжі для ведмедів, оскільки ці тварини часто залежать від різноманітності рослинності, що росте в лісі. Втрата природного

середовища через рубки може змінити доступність та різноманітність їжі для ведмедів.

З урахуванням цих факторів важливо розробляти та виконувати лісогосподарські практики, які б забезпечували збереження важливих місць для зимівлі ведмедів та мінімізували вплив рубок на їхні популяції. Такі заходи можуть включати створення заповідних зон, де рубки заборонені, а також розроблення стратегій управління лісами, спрямованих на збереження місць зростання для ведмедів.

ВИСНОВКИ

У результаті виконання роботи:

1) дано визначення поняття санітарних правил. Санітарні правила в лісах України – це сукупність норм щодо здійснення заходів з поліпшення санітарного стану лісів та санітарних вимог, які встановлюються з метою охорони та захисту лісів під час ведення лісового господарства, використання лісових ресурсів та проведення робіт, не пов'язаних з веденням лісового господарства, підприємствами, установами, організаціями та громадянами.

2) описано види санітарних рубок. Вибіркові санітарні рубки важливі для збереження та покращення стану лісів, зокрема, видалення сухостійних, відмираючих або ослаблених дерев, які можуть становити загрозу для здорових дерев та екосистеми в цілому. Суцільні санітарні рубки важливі для забезпечення здоров'я та стійкості лісових екосистем. Їх проводять шляхом вирубування сухостійних, відмираючих та дуже ослаблених дерев, які становлять загрозу для здорових дерев та екосистеми в цілому. Ці заходи спрямовані на запобігання поширенню хвороб, знищенню шкідників та збереженню здорових частин лісу. Ліквідація захаращеності у лісах дійсно включає прибирання повалених дерев, сухостою та хмизу. Профілактика виникнення та поширення осередків шкідників і хвороб лісу та боротьба є важливою складовою лісового господарства. Вони допомагають зберегти здоров'я лісових масивів та забезпечують їх стійкість до шкідливих факторів.

3) охарактеризовано державний нагляд за санітарними правилами. Державний нагляд (контроль) за дотриманням Санітарних Правил здійснює Держекоінспекція.

Подання інформації про розроблені та здійснені заходи щодо збереження, охорони та захисту лісів є важливим етапом у забезпеченні

стійкого лісового господарства. Це дозволяє відстежувати ефективність проведених заходів, а також забезпечує прозорість та відкритість у веденні лісового господарства.

4)розглянуто вплив санітарних рубок на біорізноманіття. Санітарні рубки можуть бути необхідними для збереження здоров'я лісів та попередження поширення хвороб та шкідників. Проте важливо забезпечити, щоб такі рубки проводилися з урахуванням принципів сталого лісового господарства та збереження біорізноманіття. Контроль за площею рубок, використанням вибіркового методу та розробка планів відновлення лісових масивів є важливими аспектами управління лісовими ресурсами в заповідних зонах.

Належна увага також має бути приділена впливу таких рубок на екологічні системи та біорізноманіття в цих регіонах. Впровадження моніторингових програм для вивчення ефектів санітарних рубок на екосистеми є важливим кроком у забезпеченні ефективного та сталого управління лісовими ресурсами у національних парках.

Санітарні рубки завдають величезного збитку видам тварин і рослин, занесених до Червоної книги України і Бернської конвенції. Від рубок лісу в заповідниках, національних природних парках, регіональних ландшафтних парках, заповідниках і інших об'єктах природно-заповідного фонду страждає 122 червонокнижні види (89 видів фауни і 33 види флори з Червоної книги України), а також 119 видів тварин, занесених до Списку 2 Бернської конвенції (1 вид рептилій, 6 видів комах, 4 види земноводних, 15 видів ссавців, 93 види птахів). Це серйозна проблема, яка вимагає негайного уваги та дій для збереження біорізноманіття та запобігання знищенню видів, занесених до Червоної книги України та Списків Бернської конвенції. Санітарні рубки можуть мати значний негативний

вплив на лісові екосистеми та їхні життєві умови, що може призвести до зменшення популяцій рідкісних та охоронюваних видів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Влащенко А. С. Вплив лісогосподарської діяльності на кажанів та їх охорона в лісах України // Заповідна справа в Україні. – 2010. – Вип. 1. – С. 44-50.
2. Гриник Єгор. Як насправді виглядають санітарні рубки в Карпатах // <https://life.pravda.com.ua/columns/2020/01/16/239580/>.
3. Доцільність санітарних рубок / Українська природоохоронна група // <https://uncg.org.ua/rubky>.
4. Експертні висновки щодо негативного впливу санітарних рубок у заповідниках на біорізноманіття // Гуманитарный экол. журн. – 2015. – № 3. – С. 1-8.
5. Інформація про санітарні рубки стала максимально відкритою для громадськості // <https://forest.gov.ua/news/informaciya-pro-sanitarni-rubki-stala-maksimalno-vidkritoyu-dlya-gromadskosti>.
6. Мешкова В. Л. Динаміка санітарного стану дубових деревостанів у лівобережному лісостепу України після проведення лісогосподарських заходів // Лісовий журнал. – 2011. – № 1. – С. 28-32.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 травня 2007 р. № 724 Про затвердження Правил поліпшення якісного складу лісів // Офіційний вісник України від 01.06.2007. – 2007 р., № 37, стор. 140, стаття 1478, код акта 39793/2007.
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 липня 1995 р. № 555 «Про затвердження Санітарних правил в лісах України» // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-95-%D0%BF/card6#Public>.
9. «Санітарна хвороба» українського лісу // https://texty.org.ua/d/2020/open_forestry/.
10. Санітарні рубки та ліквідація захаращеності. Експерти WWF про протиріччя в управлінні лісами природно-заповідного фонду //

<https://wwf.ua/?362870/sanitary-felling-protected-forest>.

11. Тєстов Петро. Про санітарні рубки в заповідному фонді // <https://www.openforest.org.ua/279921/>.

12. Червона книга України. Тваринний світ. – К.: Глобалконсалтинг, 600 с.

13. Червона книга України. Рослинний світ. – К.: Глобалконсалтинг, 900 с.

14. Чернігівщина : безглузді санітарні рубки, пожежі та сумна доля самосійних лісів // <https://epl.org.ua/about-us-posts/chernigivshhyna-bezgluzdi-sanitarni-rubky-pozhezhi-ta-sumna-dolya-samosijnyh-lisiv/>.

15. WWF. Суцільні санітарні рубки – злочин проти природи // <https://wwf.panda.org/es/?272310/sucilini%2Drubky%2Dzlochyn>.